

מלאכות קושר ומתיר

המלאכה במשכן

בשעת הקמת המשכן הכינו רשתות על מנת לצוד בהן חלזונות (שהפיקו מהם צבע), ברשתות קשרו קשרים, ופעמים שהתירו קשר של חוט כדי לקשור את החוט בצורה או במקום אחר (שבת דף עד:).

הגדרת המלאכה: חיבור כמה דברים באמצעות קשירה המתקיימת.

סוגי הקשרים

קשר חזק וקבוע – אסור מהתורה. מהו קשר חזק וקבוע? לדעת הרמב"ם הוא קשר של קיימא (שנעשה לזמן בלתי מוגבל) וקשר של אומן (קשר מקצועי). וכך פוסק השולחן ערוך. אולם לדעת רש"י, האיסור מהתורה הוא על קשר של קיימא (שעשוי לזמן בלתי מוגבל) אפילו אם הוא לא של אומן, וכך פוסק הרמ"א.

קשר שדומה לחזק ולקבוע – אסור מדרבנן. מהו הקשר הזה? לדעת השולחן ערוך, אם יש בו אחד מן בתנאים של הקשר האסור מהתורה. דהיינו עשה קשר של אומן לזמן קצר, או שקשר קשר לעולם אבל הוא סוג קשר פשוט – לא מקצועי. והרמ"א מחמיר מאד, וחושש לשיטת השולחן ערוך, ואוסר לקשור קשר אומן אפילו לזמן קצר. וכן אוסר לקשור קשר לא מקצועי, אם הוא נעשה לזמן ארוך, ולא רק קשר של קיימא.

קשר ארעי לחלוטין – מותר. מה מהות הקשר הזה? קשר לא של אומן (לא מקצועי) וגם שעשוי לזמן קצר. אלא שצריך להבין את הכלל, מתי הקשר הוא של אומן ומתי לא. וכן מה נחשב קשר לזמן קצר.

בשיטת השולחן ערוך: רק קשר מקצועי כמו שעושים הספנים או בסנפלינג וכדו' נחשב קשר מקצועי של אומן. וקשר שנעשה לתקופה של פחות משבעה ימים נחשב קשר לזמן קצר ומותר.

שיטת הרמ"א חוששים שכל קשר חזק נחשב קשר של אומן, ולכן אסור לקשור קשר על קשר, או קשר בראש חוט. וכן לכתחילה מחמירים, שרק קשר שנעשה לפחות מיום אחד נחשב קשר לזמן קצר (שו"ע ורמ"א בסי' ש"ז סעיף א).

קשרים רופפים – מותרים לחלוטין. קשר יחיד של שני חוטים או שתי קצוות של משהו, או קשר עניבה. אינו נחשב קשר בכלל והוא מותר לגמרי (שו"ע סי' ש"ז סעיף ה).

דוגמאות

האיסור מהתורה הוא בקשר כדוגמת המשכן – קשר חזק וקבוע. וחכמים אסרו כל קשר שדומה לזה, שיש בו חוזק וקביעות מסויימת. אבל יש סוגי קשרים שאינם דומים למה שהיה במשכן כלל והן מותרים.

קשירת שתי קצוות שקית סופרמרקט בקשר אחד מותרת, אפילו אם הקשר יעמוד כך לעולם, כיון שזה לא נחשב כלל קשר, אבל נוטל את שתי הקצוות או כל שני חוטים וקושרם יחד בראשם בקשר אחד, זה כבר נחשב כמו קשר על גבי קשר שמובא בדוגמא הבאה.

מלאכות קושר ומתיר

קשירת שני קשרים בקצוות השקית: זה כבר נחשב קשר. יש אוסרים קשר זה בכלל. ויש מתירים, ובלבד שיפתח את הקשר תוך שבעה ימים. (דעת האוסרים, הרמ"א. ובשו"ת רב פעלים ח"ב סי' מ"ד. ובף החיים שי"ז ס"ק כג. ובדעת המתירים: שו"ת הריב"ש סי' קכב. וכ"כ בחזו"ע שבת ח"ה עמ' נז-סב).

קשר ציצית: הקשרים שנעשים בציצית נעשו כדי שיתקיימו כך לעולם, ולכן אסור לקושרם, וכן אסור להדקם, כיון שההידוק הוא חלק מהקשירה (עיין שש"כ פט"ו אות נג. וכן בחזו"ע ח"ה עמ' סה ובהערה שם).

קשר עניבה: קשר עניבה לבד כדוגמת הקשר העליון שקושרים את השרוכים, אינו נחשב קשר כלל ומותר לקושרו אפילו יעמוד ימים רבים, וכן קשר שעושים בעניבה – מה שנקרא קשר משלוש, שנפתח בפתיחה אחת (ועיין בזה באורחות שבת פ"י אות כג לדעת בני אשכנז).

עניבה על גבי קשר: יש למדו שאינו קשר כלל, ויש שלמדו שנחשב קשר ויהיה מותר לעשותו לזמן מוגבל (דעת המתירים: בדעות בזה עיין בסי' שי"ז סעיף ה. ובבן איש חי פרשת תצווה אות א. ובחזו"ע שבת ח"ה ה' קושר ומתיר יג).

מלאכת מתיר

כפי שהיה משכן, כל קשר שאסור לקשור אותו אסור גם לפתוח אותו, אןמנס בקשר על גבי קשר שנקשר מאליו או במקום צער יש להקל לכו"ע (רמ"א בסי' שיז סעיף א).